

A „Bolyai-ügy”

Elemzés az önálló állami magyar egyetem visszaállításával kapcsolatos mozgalom megjelenítéséről a román sajtóban

Ez év októberében¹ két fontos eseménynek lehettünk tanúi, mely a Bolyai Egyetem visszaállítását tűzte ki célul: Hantz Péter és Kovács Lehel (a Bolyai Kezdeményező Bizottság, illetve az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Oktatási Szakbizottság képviselői) brüsszeli és strasbourg-i látogatásának, valamint az október 17-i négy erdélyi városban (Kolozsvár, Nagyvárad, Csík-szereda és Sepsiszentgyörgy) Bolyai Egyetemet követelő tüntetéssorozatnak.

Emellett megfigyelhettünk egy harmadik eseményt is, mely szintén októberben zajlott le, az első magyar–román közös kormányülést, melynek ha direkt módon nem is, de közvetetten mindenképpen köze van az „egyetemügyhöz”.

Ezek az események nem maradtak visszhang nélkül a román sajtóban sem.

Az elemzés elméleti alapjai

Bármelyik diskurzus azért lehet elemzés tárgya, mert nem kaotikusan kialakult szövegek egymás mellé helyezésén alapszik, hanem törvényes rendszerek szabályozzák. Ez a törvényesség egyrészt azért szükséges, mert megmondja, hogy ki vehet részt és ki nem bizonyos diskurzusban, másrészt olyan politikai mezővé alakítja a diskurzust, amely a „politikai termékek termelésének színhelyévé”² válik. Az állampolgár – a mi esetünkben az olvasó – pedig a diskurzusoknak a fogyasztója.

Foucault ennek a folyamatnak az eszközeit kizáró eljárásnak nevezi, melyek a következők:³

1. Kívülről ható kizáró eljárások:

a) *tilalom* – „tudjuk, hogy nincs jogunk mindent kimondani”;

b) *megosztás és elutasítás* – a józan ész és az örület szembeállítás;

c) *az igaz és a hamis ellentéte* – az igazságvágy és a tudásvágy mindig az ember egyik fő mozgatóereje.

2. Belső kizáró eljárások:

a) *a kommentár* – az eredeti szövegek elbeszélése, különböző változatokban való előadása. „Az a szerepe, hogy elmondja azt, ami a mélyben már megfogalmazódott.”

b) *a szerző* – szubjektivitásával meghatározza a diskurzus identitását;

c) *a diszciplínák* – a diszciplína az a diskurzust ellenőrző rendszer, mely tartalmazza a szabályokat, a módszereket, az igaznak és hamisnak tekinthető kijelentéseket.

3. Az alkalmazási körülmények:

¹ A dolgozat 2005. november 19-én, az Erdélyi Múzeum-Egyesület által a Magyar Tudomány Napja alkalmával rendezett tudományos ülészakon került bemutatásra. Olvasásánál szükséges figyelembe vennünk, hogy bemutatása óta ebben a kérdésben jelentős előrehaladást és új eseményeket észlelhetünk. Ez az elemzés csakis a „Bolyai-ügy” kezdeti, 2005. októberi szakaszával foglalkozik.

² Bourdieu, Pierre: *A politikai mező*. Valóság XXX(1987). 110.

³ Foucault, Michel: *A diskurzus rendje*. = Uő: *A fantasztikus könyvtár*. Bp. 1998. 51–62.

a) a *szertartás* – „meghatározza azt a minősítést, amellyel a beszélő egyéneknek rendelkezniük kell”;

b) a *diskurzustársaságok* – „Meghatározzák és korlátozzák a beszélő egyének számát.”

c) a *doktrína* – a hovatarozás meghatározásának eszköze.

Az említett eljárások minden diskurzusban valamilyen szinten jelen vannak. A szöveget csakis ezeknek a figyelembevételével kvantifikálhatjuk.⁴

Pár szó az alkalmazott módszertanról

Hogy mind a három eseményt rögzíteni tudjuk, elemzésünket 21 napilap⁵ online formában megjelent cikkein végeztük. A regionális lapok Erdélyben, míg a helyiek Kolozsváron, Nagyváradon vagy Marosvásárhelyen jelennek meg. Fontosnak tartottuk, hogy mind a három észak-erdélyi város helyi sajtójába nyerjünk betekintést, mert az első két város direkt, míg az utóbbi indirekt módon érintett volt a tüntetéssorozatban, tehát várható, hogy mind a három városban visszhangja lesz az eseményeknek.

Időintervallumnak az október hónapot választottuk, mert mind a három esemény ebben a hónapban zajlott. Feltételezhetően a vita különböző fordulatok miatt tovább folytatódik, de ez a folytatás aligha befolyásolja elemzésünk következtetéseit.

A cikkeket az újságok honlapjairól gyűjtöttük össze, minden oldalon a „Bolyai” kulcsszó alapján kerestünk a rendelkezésünkre álló archívumokban. A kiválasztott újságok és szövegeik nem fedik le a témában részt vevő összes sajtóterméket, de a fontosabb, meghatározó országos és regionális napilapok mindenképpen szerepeltek listánkon.

A keresés eredményeként 58 cikk állt rendelkezésünkre, melyeket megszólalásokra bontottunk, majd tematikus csoportokba – kijelentéscsokrokba – rendeztünk.

Az így kvantifikált adatokat kétféleképpen elemeztük: míg az egyikben statisztikai elemzéssel a cikkek előfordulására, terjedelmére, a téma hangsúlyozására és az újságok hozzáállására fektettük a hangsúlyt, addig a másokban a diskurzus elemzésére: kik a román lapok által megszólaltatott szereplői az egyetem-diskurzusnak, melyek a főbb témák és kijelentéscsokrok és melyek ezeknek a főbb jellemzői, milyen a lapok hozzáállása, milyen típusú kizáró eljárások lelhetők fel.

⁴ Ehhez a folyamathoz a Csígyó Péter által használt kvantifikációt követjük, mely szerint minden diskurzust megszólalásokra, megnyilatkozásokra és kijelentésekre lehet bontani (Csígyó Péter: *A gazdasági stabilizációs diskurzus – a konszocializáció diskurzusa*. Szociológiai Szemle 3[1998]. online változat).

⁵ A 21 napilap a következő: 1. *Helyi/regionális lapok*: Adevărul de Cluj, Bună Ziua, Ardeal, Gazeta de Cluj, Gazeta de Oradea, Monitorul de Cluj, Realitatea Bihoreană, Tricolorul, Vocea Mureșului și Harghitei, Zi de zi. 2. *Országos lapok*: Cotidianul, Curentul, Curierul Național, Cuvântul Liber, Gândul, Gardianul, Jurnalul Național, Libertatea, Realitatea Românească, 3. *Regionális melléklettel rendelkező országos lapok*: Evenimentul Zilei, România Liberă, Ziua.

Elemzés

Előfordulás

Amint említettük, 58 cikket választottunk ki, amelyek a következőképpen osztoznak az újság megjelenésének helye függvényében:

Az újságok megjelenésének helye

	Szám	Százalék
helyi, regionális	26	44,8
országos	15	25,9
regionális mellékletes	17	29,3
összesen	58	100,0

A cikkek 74%-a csakis helyi vagy regionális érdekeltségű lapokban jelent meg. Tovább bontva ezt az előfordulást a cikkeken belüli fontosság függvényében észrevehetjük, hogy a sajtótermék megjelenési helyétől függetlenül az általunk kutatott esemény túlnyomóan egyedülálló cikként jelentkezik. Ugyanakkor észrevehetjük, hogy a kizárólag a Bolyai Egyetemmel foglalkozó szövegek több mint 70%-a a helyi vagy a regionális érdekeltségű napilap mellékletében jelenik meg.

A cikkben belüli hangsúlyozottság az újság megjelenési helyének függvényében

	Fajta			Összesen
	helyi, regionális	országos	regionális mellékletes	
Teljesen Bolyai	17	12	12	41
	41,5%	29,3%	29,3%	100,0%
	65,4%	80,0%	70,6%	70,7%
Főleg Bolyai	5	1	4	10
	50,0%	10,0%	40,0%	100,0%
	19,2%	6,7%	23,5%	17,2%
Megemlíti a Bolyait	4	2	1	7
	57,1%	28,6%	14,3%	100,0%
	15,4%	13,3%	5,9%	12,1%
Összesen	26	15	17	58
	44,8%	25,9%	29,3%	100,0
	100,0%	100,0%	100,0	100,0

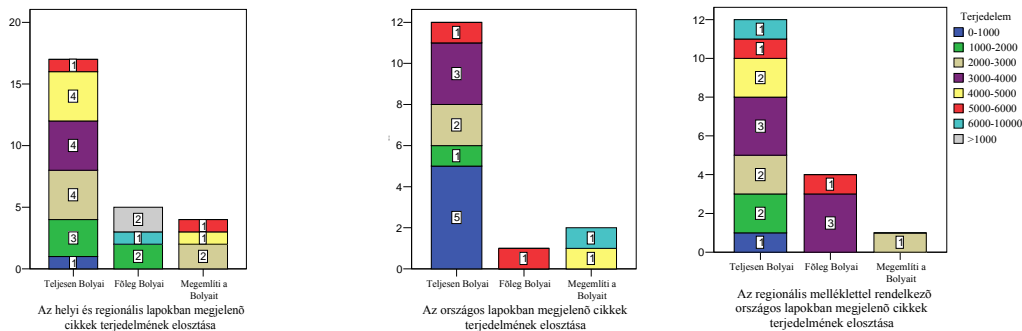
Terjedelem

A cikkeket terjedelmük függvényében nyolc intervallumba soroltuk, melyeknek alapját a leütés képezi.

Cikkek leosztása a leütési intervallumok függvényében

	Előfordulás	Százalék
0 és 1000 között	7	12,1
1000 és 2000 között	8	13,8
2000 és 3000 között	11	19,0
3000 és 4000 között	13	22,4
4000 és 5000 között	8	13,8
5000 és 6000 között	6	10,3
6000 és 10 000 között	3	5,2
10 000 fölött	2	3,4
Összesen	58	100,0

A cikkek több mint fele 2000 és 5000 leütés között van, ami 1–2,5 flekknek felel meg. De visszatérve az *Előfordulás* alfejezetben bevezetett bontásra, észrevehetjük, hogy a legnagyobb terjedelmű, teljesen az egyetemmel kapcsolatos eseményekről szóló anyagok a helyi/regionális lapokban, illetve a regionális mellékletekben jelennek meg.

A kizárólag az egyetemmel foglalkozó cikkek terjedelme (minden grafikonon az első oszlop) a helyi/regionális lapokban és a regionális mellékletekben meghatározóan 2000 és 5000 leütés között van (12 cikk a 17-ből, illetve 7 cikk a 12-ből). Az országos lapokban viszont a témában megjelenő szövegek fele 2000 leütés alatt van. Ez azt jelenti, hogy az esetek felében csak hírként vagy rövid tudósításként foglalkoznak a témával.

Összevetve az előfordulás és terjedelem függvényében kapott eredményeket arra a következtetésre juthatunk, hogy a Bolyai Egyetem visszaállításával kapcsolatos események csak helyi jelentőségű hírek számítanak a román írott sajtóban, hiszen ezek nincsenek jelen erőteljesen a központi román sajtóban. Viszont a helyi jelentőséget hangsúlyozottan tükrözik mind az előfordulás, mind a terjedelemmel foglalkozó adatok.

Hozzáállás

A cikkeket a szerző hozzáállása alapján négy kategóriába osztottuk: 1. semleges tudósítás; 2. inkább ellenséges beszámoló; 3. ellenséges beszámoló; 4. nagyon ellenséges beszámoló.

A szerző hozzáállása elemzésének alapjául két Foucault-féle kizáró eljárás szolgál, a kommentár, valamint az igaz és a hamis szembeállítás. A kettő összefügg, hiszen minden szereplő a kommentár segítségével próbálja megjeleníteni alternatív igazát. Ennek elemzésére egy három kritériumon alapuló rendszert dolgoztunk ki:

1. *a követelések formai leírása* – pozitív (pl. önálló állami magyar egyetemet kérnek, saját egyetemet kérnek, a BBTE különválasztását kérik stb.) vagy negatív (pl. szét akarják venni a BBTE-t, a BBTE megszűnését követelik, etnikai alapon szeparatizálnak stb.);

2. *a részt vevő szervezetek képviselőinek jellemzése* – pozitív (pl. a Magyar Ifjúsági Tanács képviselői, magyar fiatalok stb.) vagy negatív (pl. magyar radikálisok, magyar szélsőségesek, irredenták stb.);

3. *a „nemecsek-effektus”⁶* – a Bolyai szó leírására vonatkozik, ez lehet helyesen (Bolyai Egyetem, Babeş–Bolyai Egyetem) vagy helytelenül, kisbetűvel⁷ (bolyai, Babeş–bolyai Egyetem).

Ez a kritériumrendszer azért helytálló, mert az első két esetben a negatív megfogalmazás érzelmi befolyást, illetve ítéletet feltételez, míg a harmadik mögött nyílt rosszindulat áll.

Azokat a cikkeket, amelyek mind a három kritériumot teljesítik, objektív/semleges hozzáállással jellemeztük, amelyek a három kritérium közül az egyiket nem teljesítették, azokat kevésbé ellenségesnek, amelyek két kritériumon buktak, ellenségesnek, és ahol mind a három kritérium negatív volt, nagyon ellenségesnek nyilvánítottuk.

Hozzáállás mérése a hármas kritériumrendszerben

	Előfordulás	Százalék
objektív	26	44,8
kevésbé ellenséges	17	29,3
ellenséges	14	24,1
nagyon ellenséges	1	1,7
összesen	58	100,0

A cikkek majdnem fele objektív minősítést kapott, és csak 26%-a ellenséges vagy nagyon ellenséges.

⁶ Mint tudjuk, Molnár Ferenc *A Pál utcai fiúk* című ifjúsági regényében egy személy nevének kisbetűvel való leírása teljes lebecsülést jelentett.

⁷ Feltehető, hogy ez a harmadik kritérium csak véletlen helyesírási hibákat rejt, de mivel több online szövegben is fel-lelhető, és emellett különböző cikkekben ismételt, valószínűnek látszik, hogy szándékos hibáról beszélhetünk. Ugyanakkor feltételezhetjük, hogy ebben a formában csak az internetes verzióban jelennek meg a szókapcsolatok.

A hozzáállás az újságok megjelenési helyének függvényében

	Fajta			Összesen
	helyi, regionális	országos	regionális mellékletes	
objektivitás	6 23,1%	11 73,3%	9 52,9%	26 44,8%
kevésbé ellenséges	11 42,3%	2 13,3%	4 23,5%	17 29,3%
ellenséges	8 30,8%	2 13,3%	4 23,5%	14 24,1%
nagyon ellenséges	1 3,8%	0 0%	0 0%	1 1,7%
összesen	26 100,0%	15 100,0%	17 100,0%	58 100,0%

Megvizsgálva ugyanezen adatok érvényességét az újságok megjelenési helyének függvényében, észrevehetjük, hogy a legnagyobb távolságtartást és objektivitást az országos lapoknál érzékelhetjük. Ez azzal magyarázható, hogy ezek a lapok rövid, lényegre törő hírként vagy tudósításként kezelték az ügyet, mellőzve a szubjektivitás minden fajtáját.

A helyi és regionális lapokban, illetve mellékletekben lévő terjedelmesebb riportokban vagy publicisztikákban már értelmezéseket és szubjektív véleményeket is felfedezhetünk.

Az ellenségességi mutató

A hozzáállások alfejezetben alkalmazott kritériumrendszert továbbfejlesztve megpróbáltunk felállítani egy olyan pontozási rendszert, mely szerint pontosabb képet kapunk az újságok viszonyulásáról.

Megtartva a fentebb alkalmazott hármás kritériumrendszert – 1. a részt vevő szervezetek képviselőinek bemutatása; 2. a követelések formai leírása; 3. a „nemecek-effektus” – és megszigorítva a választást, újrapvizsgálunk minden cikket, 1 pontot adva a fent említett negatív elemek mindegyikére és 3 pontot a címbe megjelenésre.

Az ellenségességi mutatót a következő képlettel számoljuk ki:

$$EM = \frac{\sum \text{formamutató}}{\text{cikkek száma}} + \frac{\sum \text{szervezetmutató}}{\text{cikkek száma}} + \frac{\sum \text{helyesírás} = \text{mutató}}{\text{cikkek száma}}.$$

Ha egy újságban több cikk szerepel a Bolyai-ügyről, akkor az újság ellenségességi mutatója (EM) a három érték középátlósának összege lesz.

Az újságok ellenségességi mutatója a következő:

	Újság	Cikkek száma	Szervezetmutató	Formamutató	Helyesírásmutató	EM
1.	Adevărul de Cluj	11	1,73	0,91	0	2,64
2.	Cotidianul	2	0	0	0	0
3.	Curentul	3	1	0	0	1
4.	Curierul Național	1	0	0	0	0
5.	Cuvântul Liber	1	9	4	0	13
6.	Evenimentul Zilei	10	0,3	0,8	0	1,1
7.	Gândul	2	0	3	0	3
8.	Gardianul	1	0	0	0	0
9.	Gazeta de Cluj	2	0	3	4,5	7,5
10.	Gazeta de Oradea	1	0	2	11	13
11.	Jurnalul Național	2	0	0,5	0	0,5
12.	Libertatea	1	0	0	0	0
13.	Monitorul de Cluj	2	0	1,5	0	1,5
14.	Realitatea Bihoreană	1	4	3	0	7
15.	Realitatea Românească	1	0	0	0	0
16.	România Liberă	5	1,8	1	0	2,8
17.	Tricolorul	1	0	4	0	4
18.	Vocea Mureșului și Harghitei	1	0	0	0	0
19.	Zi de zi	2	0	3,5	8,5	12
20.	Ziua	2	1,5	2	0	3,5
21.	Bună Ziua, Ardeal	5	0	0,2	6,4	6,6

A tüntetést szervezők címkézésének technikájával a lapok 33,3 %-a él, kiemelten a Cuvântul Liber és a Realitatea Bihoreană. A követeléseket a lapok 66,7%-a negatívan jeleníti meg, kiemelten a Tricolorul, Cuvântul Liber, Zi de zi, Gândul, Gazeta de Cluj és Realitatea Bihoreană. A Bolyai Egyetem neve 4 újságban jelenik meg helytelenül (19%): Gazeta de Oradea, Zi de zi, Bună Ziua, Ardeal és Gazeta de Cluj.

Az újságok 28,67%-a (6 napilap) volt teljesen objektív a témában – az ellenségességi mutató 0 – és 38%-a (8 napilap) inkább objektív – $EM \leq 1$.

A legellenségesebb lapnak a Cuvântul Liber számít, de mivel csak egy írás foglalkozik a Bolyai Egyetem ügyével, ellenségességi mutatója nem tekinthető relevánsnak. Így hát csak azok a mutatók engednek következtetni stabil képre az újság hozzáállásáról, amelyek minimum 5 cikket közlő lapoknál jelennek meg. Négy ilyen újságot lokalizálhattunk: Bună Ziua, Ardeal ($EM=6,6$) România Liberă ($EM=2,8$) Adevărul de Cluj ($EM=2,64$) és Evenimentul Zilei ($EM=1,1$).

Mind a négy újság valamilyen szinten ellenségesen áll hozzá a témához. Az Evenimentul Zilei a legkevésbé ellenségés (minden cikkben szerepel egyszer a keresett kritériumok valamelyike), a România Liberă és az Adevărul de Cluj ellenségés (megközelítőleg háromszor találkozhatunk negatív hozzáállással cikkenként), a Bună Ziua és az Ardeal pedig a legellenségesebb (minden cikkben több mint hat negatív megítéléssel találkozhatunk).

Szereplők

A szereplő (a diskurzustársaság) a Foucault-féle kizáró eljárások egyike. A szereplők mutatják meg, hogy kik vehetnek részt és kik nem a diskurzusban.

Az önálló Bolyai Egyetem visszaállításáról szóló vita diskurzusának 17 – a román sajtóban idézve⁸ – megjelenő szereplője van, akiket 15 szervezetbe/intézménybe tömöríthetünk. Ezeket két nagy kategóriába sorolhatjuk: 1. azok a szervezetek/intézmények, amelyek kezdeményezték a tüntetést, illetve a vitát; 2. a többi szervezet/intézmény.

1. *kezdeményezők*: Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, magyar fiatalok,⁹ Bolyai Kezdeményező Bizottság, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar oktatói, Erdélyi Magyar Ifjak, Magyar Ifjúsági Tanács (a kijelentések);

2. *többi résztvevő*: BBTE vezetősége, Romániai Magyar Demokrata Szövetség, BBTE magyar vezetősége, román sajtó, PPCD (Kereszténydemokrata Néppárt), PD (Demokrata Párt), Oktatásügyi Minisztérium és román kormány, magyar kormány.

A diskurzusban részt vevő szervezetek

	Előfordulás	Százalék
kezdeményezők	29	20,0
rektorátus	26	17,9
RMDSZ	26	17,9
magyar vezetőség	25	17,2
román sajtó	20	13,8
PPCD	2	1,4
PD	4	2,8
MEC / román kormány	11	7,6
magyar kormány	2	1,4
összesen	145	100,0

A részt vevő meghatározó szervezetek megközelítőleg ugyanannyi helyet kaptak a diskurzusban. A következőkben felsoroljuk a részt vevő szervezeteket/ intézményeket és a hozzájuk tartozó személyeket, és megpróbáljuk elhelyezni őket a diskurzusban, illetve próbálunk rámutatni a diskurzusban játszott szerepükre.

A kezdeményezők

A diskurzusban jelen lévő kijelentések 20%-a tőlük származik. Diskurzusuk alapköve az önálló állami magyar Bolyai Egyetem visszaállításának követelése és az ehhez tartozó követelmények: 25% a BBTE infrastruktúrájából, egyenlő jogok, belső autonómia. Világossá teszük, hogy kérésük nem belügy, hanem kormányzati beavatkozás szükséges.

Egy másik alapkő a kezdeményezők diskurzusában a Babeş–Bolyai Tudományegyetem helyzetének elemzése (40%). Ezen belül két irányvonalat képviselnek: 1. a romániai oktatás diszkriminatív a magyar diákokkal szemben; 2. a BBTE nem multikulturális intézmény.

Amint a mellékelt ábrán is láthatjuk, a kezdeményezők megszólalásainak 60%-a a tüntetés és az együttes kormányülés közötti periódusban jelenik meg, ami világosan tükrözi, hogy a

⁸ A diskurzusnak természetesen ennél több szereplője van, hiszen a kijelentések több mint feléhez nem tudunk szerzőt csatolni, csak egy szervezetet/intézményt, mely ezt felkarolja. Szereplőként csak azokat az egyéneket tartottuk meg, akik legalább kétszer szólnak meg, vagy valamilyen szinten fontos részei valamelyik részt vevő szervezetnek/intézménynek.

⁹ A sajtó sok esetben ezzel a gyűjtőnévvel illeti az október 17-i tüntetést szervező civil szervezeteket.

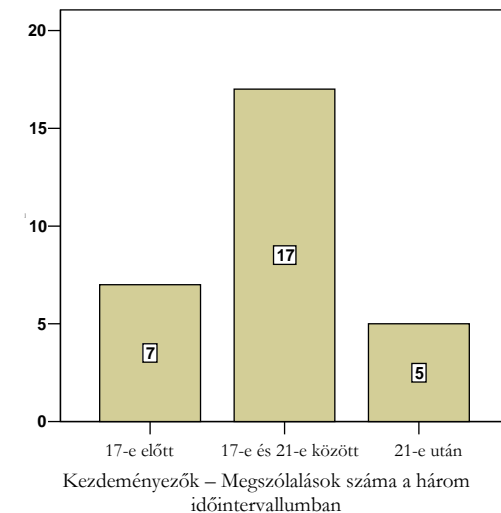
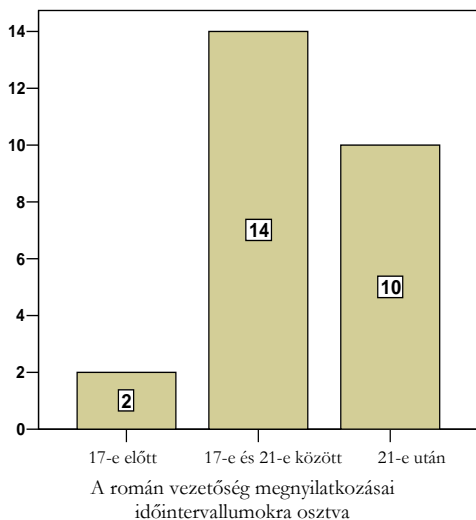
brüsszeli látogatásnak nem lett megfelelő visszhangja a román sajtóban, annak ellenére, hogy az október 17-e előtti periódusban lényegesen nagyobb arányban van jelen a diskurzusban (17-e előtt 40%, 17–21. között 25%).

A kezdeményezők fő szócsöve Hantz Péter, tőle származik a megszólalások 25%-a (ami a névhez kötött nyilatkozatok több mint felét teszi ki).

Ennek a csoportnak a diskurzusa váltakozó. Találunk benne pragmatikus, racionális elemeket is: „ami a Babeş–Bolyai Tudományegyetem működését illeti, fenntartja a multikulturalitás látszatát, de a magyar nyelv nem tartozik az egyetem hivatalos nyelvei közé, mert majdnem minden belső dokumentum román nyelven van megfogalmazva, és a magyar kultúra szimbólumai mindössze 5%-ban található meg az egyetemen, hiszen csak három tanterem viseli magyar tudósok nevét...” (Adevărul de Cluj 2005. október 11.); vagy: „A magyarok alulreprezentáltak a romániai felsőoktatásban, és mivelhogy a román állam nem akart új szakokat létesíteni, szükség volt a magyar állam közbelépésére a Sapientia Egyetem támogatásával” (Evenimentul Zilei 2005. október 30.), de jelen vannak a szentimentális elemek is: „Mindent vissza” vagy „Szabadítsátok ki az egyetemünket” (Gândul 2005. október 19.).

A kettős diskurzus arra utal, hogy a kezdeményezők két úton indultak el: pragmatikus, racionális érvekkel közeledve a szembenállókhoz és érzelmi úton a potenciális támogatókhoz, követőkhöz.

A román vezetőség (rektorátus)

A román vezetőség két tagból áll (Nicolae Bocşan és Paul Şerban Agachi), de megnyilatkozásaik 70%-ban személytelenül, közös entitásként hangzanak el. Nekik is, mint a kezdeményezőknek, két alaptémájuk van: 1. A BBTE helyzete (60%-ban) és 2. a Bolyai Egyetem visszaállításáért rendezett tüntetéssorozat bírálása. Egy képzeletbeli egyszemélyes koordináta-rendszerben ők lennének a kezdeményezők gyökeres ellentétei.

Az első téma üzeneteiben két megnyilatkozás jelentkezik: 1. a BBTE jól működő multikulturális intézmény (60%) és 2. a BBTE erős, európai színvonalú, jól felépített intézmény, Erdély büszkesége (40%). A második témában legfőbb kijelentésük: a tüntetéssorozat nem más, mint elítélendő diverzió.

Amint láthatjuk, csakúgy, mint a kezdeményezőké, a vezetőség diskurzusa is egy pozitív és egy negatív érvrendszerre épül, hiszen mind a két társaság destruktív támadást indít a másik pozitív érvei ellen.

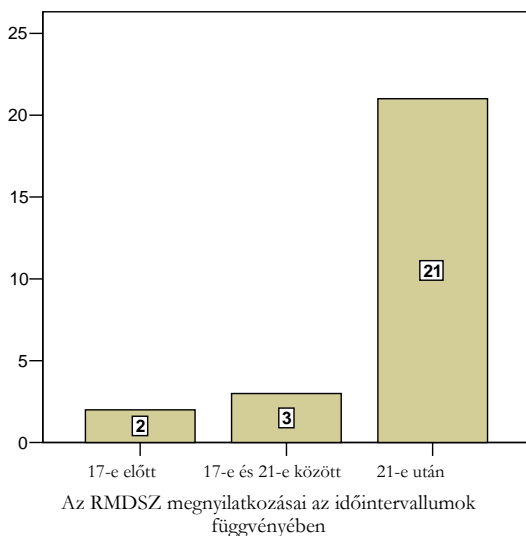
A fenti ábrán láthatjuk, a román vezetőség aránylag későn, az október 17-i tüntetéssorozat után kapcsolódik be a diskurzusba. Ez azzal magyarázható, hogy addig nem érezte veszélyeztetve pozícióit. A magyar egyetem ügyének felelevenítése viszont beindította az egyetem vezetőinek védekező mechanizmusait is.

A román vezetőség pozitív diskurzusa formális – „Az 1995-ben elfogadott Chartával kezdődően a BBTE újraszerveződött román, magyar és német tanulmányi vonalai a hebraisztikai szakkal együtt teljes összhangban vannak Erdély kulturális hagyományaival. Az ET nemzeti-ségi főbiztosának, az Európai Egyetemek Szövetsége és a Salzburgi Szeminárium értékelési tárgyilagosa és beszédek.” (Adevărul de Cluj 2005. október 18.) –, negatív diskurzusa érzelmi alapú, nem tud bizonyítékokat és érveket felmutatni: „a BBTE vezetősége elítélendő diverzionnak nevezte a radikális magyarok próbálkozásait, kijelentve, hogy az ilyen utcai megnyilvánulások az Európai Unióban sem vezetnek eredményre” (Cuvântul Liber 2005. október 18.).

Az RMDSZ

A harmadik diskurzustársaság, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség az előbbi kettő által meghatározott törésvonalra helyezkedve a kettő közötti súlyponton lavíroz.

Az RMDSZ fő szócsöve Markó Béla, aki kisajátítja szervezete megszólalásait (tőle származik a szervezet megnyilatkozásainak 75%-a). Ugyanakkor a Szövetség mindössze egy témában nyilatkozik meg jelentősen, az önálló magyar egyetem újrálétesítésének kérdésében. Ebben a kérdésben két álláspontot képvisel: 1. habár az önálló magyar egyetem kérése legitim, nem a tüntetés, hanem a politikai egyezkedés a létrehozásához vezető megfelelő út; 2. nem kell szétválasztani a BBTE-t, hanem inkább egy új állami magyar egyetemet kellene létrehozni, ami lehet akár a Sapientia.

A Szövetség csak későn, tíz nappal a vita elkezdése után, a román–magyar miniszteri találkozó idejében kapcsolódik be a diskurzusba. De rögtön az élre tör (a megszólalások 33%-a őt illeti), és átveszi a további vita irányítását. Javasataival mind a kezdeményezők, mind a román vezetőség felé küld pozitív vagy negatív üzeneteket, de semmi konkrét, kézzelfogható dolgot nem hoz fel a konfliktus megoldására.

Nyelvezete pragmatikus és egyszerű, felkarolja az összes pozitív próbálkozást (önálló magyar egyetem, multikulturalitás, Sapientia támogatása) – „Markó Béla nem támogatja a BBTE feldarabolását, mert annak már van egy erős magyar része. [...] Véleménye szerint a megoldást a Sapientia magyar magánegyetem állami

egyetemmé való átalakítása jelenthetné, vagy egy új független magyar állami egyetem létrehozása” (Gardianul 2005. október 31.). „A cél jó, de az eszköz nem...” (Adevărul de Cluj 2005. október 22.).

Az RMDSZ ebben a vitában követett taktikájában nem a magyar rokonszenv megnyerését, hanem a román partnerek megtartását célozza.

A BBTE magyar vezetősége

A magyar vezetőség szereplői a magyar egyetem vitájában Nagy László, Salat Levente és Szamosközi István. Annak ellenére, hogy csakúgy, mint a román, a magyar vezetőség is megszólalásai 50%-ában egy entitásként lép fel, megfigyelhető kisebb szétágazás az egyéni megnyilatkozásokban. A magyar vezetőség az RMDSZ-hez hasonlóan nem vitatja a követelések legitimitását, csak a kivitelezéssel nem ért egyet. Salat Levente politikai manipulációt és a sorozatos sikertelenség elkeseredettségét látja mögötte, és nyilvános vitát sürget, Nagy László a politikai íz mellett az önálló magyar egyetem versenyképességét kérdőjelezi meg, Szamosközi István pedig a meglévő multikulturalitás nyújtotta keretek között próbálna valamit elérni.

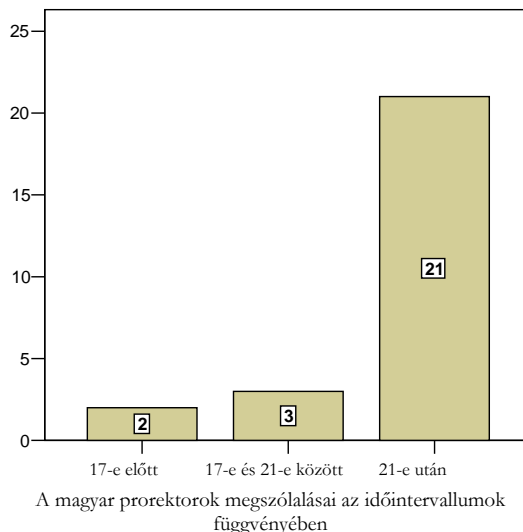
A magyar vezetőség az RMDSZ-hez hasonlóan megpróbál ráhelyezkedni a kezdeményezők és a román vezetőség közötti törésvonalra, csakhogy az RMDSZ-nél kevesebb lehetőség áll rendelkezésére.

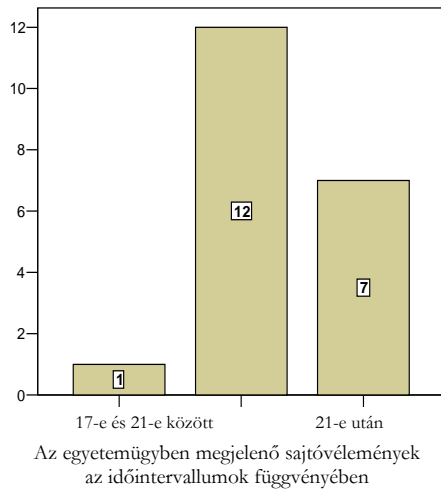
Megfigyelhető, hogy akárcsak a román vezetőség, október 17-e után kapcsolódik be a vitába, feladatnak tekintve a centrumban maradást. Csakhogy az RMDSZ-szel ellentétben a magyar vezetőség nem tudja megtartani a pozitívista hozzáállást, konfliktusba kerül a kezdeményezők diskurzustársaságával. A magyar vezetők centrumpozícióját a magyar tanárok sorozatos támadása is veszélyezteti.

A magyar vezetőség diskurzusában váltják egymást az értelmiségi-tudományos (Salat Levente) – „A kezdeményezés igyekszik tőkét kovácsolni az erdélyi magyar közösségnek az utóbbi tizenöt év során felgyülemlett elégedetlenség-érzéséből és ráirányítani a figyelmet a közösséget képviselő politikusok által választott eszközök alkalmatlanságára” (Evenimentul Zilei 2005. október 19.) –, pragmatikus – „a tárgyalásokkal elért eredmények útjába próbál akadályokat gördíteni” (Gândul 2005. október 19.) – és érzelmekre ható, bizonyíték nélküli állítások – „a tüntetők fiatalos lendületén túl [...] politikai érdekek sejlnek fel” (Gândul 2005. október 19.).

A román sajtó

A román sajtó a két nagy témára – a BBTE helyzete és az önálló állami magyar egyetem létrejöttét sürgető tüntetések – szinte egyformán reagál. A képzeletbeli egydimenziós koordináta-rendszerben valahol a centrum és a román vezetőség között foglal helyet.

Felvállalja a román vezetőség által képviselt álláspontot (a BBTE erős európai hírnevű intézmény, működő multikulturális kerettel rendelkezik, a tüntetés politikai manipuláció eredménye), sőt támadási felületeket nyit az RMDSZ-en és a kezdeményezőkön: a magyar elit és az RMDSZ az autonómia felé vezető lépésként kettészakítja a BBTE-t; tehát a magyar egyetem létrehozása szeparatista, szegregációs kísérlet.

A sajtó csakúgy, mint a vezetőségek, mintegy a tüntetésre adott válaszként kapcsolódik be a vitába, fő erejével a tüntetést követő periódusra koncentrálva. Ez azzal a ténnyel magyarázható, hogy a magyar–román kormánytalálkozó eseményei csökkentették a sajtó nyugtalanságát az „egyetemügyben”.

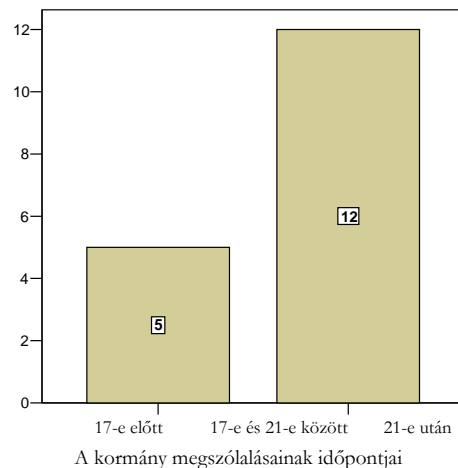
A sajtó diskurzusának nyelvezte a tényközlő tudósításoktól – „Körülbelül ezer magyar fiatal, többségében egyetemista, békésen tüntetett hétfőn este [...] égő gyertyákkal a BBTE rektorátusa előtt” (Realitatea Românească 2005. október 18.) – az emocionális szubjektív megszólalásokig – „Romániában a nacionalista-soviniszta, irredentista, hungarista hatás még mindig érezhető [...] a fiatalok között...” (Adevărul de Cluj 2005. október 21.) – terjed.

A román kormány, a román pártok

A román kormány és a román pártok szócsöve Mircea Miclea, a volt oktatásügyi miniszter, hiszen tőle származik az egyetemügyben tett, személyhez kötött kijelentések fele. A kormány és a pártok csakis az önálló magyar egyetem ügyében szólalnak fel a vitában, és két álláspontot képviselnek: 1. elítélik a kezdeményezők törekvéseit, szeparatistának bélyegezve ezeket; 2. támogatják az RMDSZ javaslatát, mely szerint nem a BBTE-t kell szétválasztani, hanem új egyetemet kell létrehozni.

A kormány és a román pártok álláspontjuk alapján az RMDSZ és a román sajtó között helyezkednek el, alátámasztva az RMDSZ pozíciót. A szoros együttműködés a két intézmény/szervezet között abból is kiténik, hogy szinte együtt kapcsolódnak be a diskurzusba (a román–magyar csúcstalálkozó idején), ebben a periódusban a témában született megszólalások több mint fele tőlük származik. Észrevehetjük, hogy a kormány és a román pártok a kezdeti szakaszban egyáltalán nem vettek részt a vitában, mintegy bizonyítva, hogy a tüntetés előzményeit és a kezdeményezők brüsszeli és strasbourgi látogatásait nem tekintették veszélyesnek.

A kormány és a pártok diskurzusa elutasító – „...ellene van BBTE etnikai alapon való szegre-

gációjának...” (Gazeta de Cluj 2005. október 24.). A diplomatikusnak nem tekinthető hozzászólás világosan tükrözi a román oldal álláspontját a Bolyai Egyetem ügyében.

Konfliktuspontok

A szereplők jellemzéséből észrevehetjük, hogy pontosan hol helyezkedik el a törésvonal a vélemények között.

Két fő konfliktuspontot észlelhetünk: 1. kell önálló magyar Bolyai Egyetem/nem kell önálló magyar Bolyai Egyetem; 2. van-e más út a tüntetésen kívül/az egyetlen út a tüntetés és a polgári engedetlenség.

A kettő szorosan összefügg, hiszen a második mellékkonfliktusa az elsőnek. Észrevehetjük, hogy míg az első pontban az összes szereplő részt vesz, addig a második csak a diskurzus magyar szereplőit érinti.

Mindkét konfliktus alapját két Foucault-féle kizáró eljárás képezi, a „megosztás és elutasítás” és az „igaz és a hamis ellentéte”. Míg az első az ellenfél érveinek és megnyilatkozásainak a szisztematikus aláásását jelenti, addig a második a különböző, a felek által igaznak ítélt érvek és adatok szembeállításából tevődik össze, ahonnan is az állampolgár maga választja ki a hozzá közel álló igazságot.

Kell vagy nem kell önálló magyar egyetem?

Az első kizáró eljárással többszörösen találkozhatunk ebben a konfliktusban, hiszen az összes román szereplő a kezdeményezők kéréseit próbálja aláásni, míg a kezdeményezők a BBTE melletti fő érv – a multikulturalitás és az erős intézményi alap – megdöntésén munkálkodnak.

A második kizáró eljárás is fellelhető a szereplők érvrendszerében. Míg a kezdeményezők és a román szereplők egymásnak ellentétes érvrendszert állítanak fel, addig az RMDSZ kitérő, a problémát eltussoló diskurzuson dolgozik, mert egy teljesen új, mindenféle koncepció és tartalom nélküli vita nyitása az önálló magyar egyetem ügyéről, anélkül hogy a régit lezárna, minden szempontból hátrányosan hatna a romániai magyarságra.

A BBTE magyar vezetősége is a szemben álló felektől független, a meglévő kereteken belüli diskurzus építésén dolgozik: a belső autonómia rendszerén.

Van vagy nincs más út a tüntetésen és a polgári engedetlenségen kívül?

Ebben a konfliktusban két egymással szembeállított igazsággal találkozunk. Az egyiknek a háttérében a sorozatos konfrontációs politika áll, míg a másik az egyezkedő „kislépéses” politika letéteményese. Mind a két fél megpróbál felülkerekedni a másikon, megpróbálja megszerezni a politikai diskurzus egész tőkéjét, annak ellenére, hogy az egyezkedő politikát sokkal nagyobb együttérzéssel fogadja.

Következtetések

Amint észrevehettük, a központi sajtó meglehetősen passzívan viszonyult az egyetemügyet körülvevő diskurzushoz, röviden, de objektíven tudósított róla, majd hogyanem teljesen figyelmen kívül hagyva Hantz Péter és Kovács Lehel brüsszeli és strasbourg-i látogatásait. Ugyanakkor az a tény, hogy a román állam csak a diskurzus záró szakaszában csatlakozott a vitához,

arra enged következtetni, hogy Bukarest és a központi sajtó helyi problémának tekintette a Bolyai Egyetem ügyét addig a pontig, amíg egy magyarországi politikus vagy az RMDSZ csúcsvezetőségébe tartozó politikus nem lépett be a játékba.

A helyi és regionális írott sajtó viszont komolyan foglalkozott az ügygel, időben és terjedelemben is jelentős anyagok születtek ebben a témában. Ugyanakkor észrevehettük, hogy a román sajtó nem áll hozzá pozitívan a Bolyai Egyetem visszaállításának ügyéhez, de meg kell jegyeznünk, hogy nincs egységes ellenséges álláspont, objektív tudósítástól negatív hozzáállásokon keresztül nyíltan fenyegető, érzelmeiktől fűtött véleményekig mindennel találkozhatunk. Az általam kidolgozott kritériumrendszer alapján a helyi és regionális írott sajtó 28%-a objektív, 38%-a kevésbé ellenséges a tárgyalt ügyben. Ez mindenképpen esélyt ad a további kapcsolat építésére.

Elemzésünk elején azt állítottuk, hogy a diskurzusban részt vevő szereplők egyforma fontosságot kaptak az újságok hasábjain. Ez az állítás csak részben igaz, mert figyelembe véve a szereplők által képviselt álláspontokat, levonhatjuk a következtetést, hogy a kezdeményezők lényegesen kevesebbet vannak jelen a közvetített vitában, mint a többi diskurzustársaság. Amíg a nem megszűrt információk (nyilatkozatok, idézetek stb.) megközelítőleg 20%-a származott az egyetemet kérő szervezetektől, addig a román vezetőség, román kormány és román sajtó saját véleményei több mint kétszerannyi nyilatkozattal szerepelnek az írott román sajtó által mediatisztált diskurzusban. Emellett még a diskurzus centrumában elhelyezkedő RMDSZ és a magyar vezetőség is lényegesen több megnyilatkozással szerepel.

A kezdeményező szervezetek és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem román anyanyelvű vezetőinek véleménykülönbségei arra engednek következtetni, hogy a két fél között az egyetem ügyében jelenleg konszenzusra se lehetőség, sem akarat nincs. Ugyanakkor a kezdeményező szervezetek által gyakorolt sorozatos nyomás valamilyen szinten esélyt ad a két pólus között elhelyezkedő szereplők érdekeinek érvényesítésére. A BBTE magyar vezetősége megpróbálhatja átvinni követeléseit egy kompromisszumra készebb román vezetőség ellenében, az önálló Bolyai Egyetemet követelők segítségével. Ebben az esetben a fent említett második konfliktus értelmét veszítené, hiszen a szemben álló felek partnerként kezelhetnék egymást.

A diskurzusban Markó Béla képviseli az RMDSZ-től származó megszólalások 75%-át. Az RMDSZ szerepe a Bolyai Egyetem körül kialakult – a román sajtóban megjelenő – diskurzusban nem teljesen tisztázott. Egyrészt megpróbálja magát mindenáron a diskurzus centrumában tartani, ami azt jelenti, hogy számára egyformán fontos a román szereplők barátsága, valamint a magyar kérelem. Így felépített politikája sikeresnek mondható, hiszen ha nem is pozitív, de objektív megítélést kap a román sajtóban, leszámítva egyes szélsőséges megnyilvánulásokat. Másrészt pedig megpróbálja mellékvágányra terelni a Bolyai Egyetem ügyét, egy másik hasonló, de megkezdetlen útra.